

Psichologinė nuolankumo analizė

Irena Marazaitė

Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Klinikinės ir socialinės psichologijos katedros magistrantė
Didlaukio 47, LT-2057 Vilnius
Tel./faks. 76 25 71, 76 18 90

Nuolankumas gali būti labai skirtingai suprantamas ir įvairiems žmonėms turi labai skirtingą subjektyvią reikšmę. Vieniems tai – išorinis veiksmas, kitiems – jausmas ar vidinė pozicija; vieniems nuolankumas – vertybė, pozityvus dalykas, kitiems jis turi visiškai neigiamą prasmę.

Labai skirtingai nuolankumas suprantamas ir psichologų. Pagal W. Wundtą, nuolankumas – tai jausmas, kad mes, žmonės, esame kaip didžiulės užduoties atitikimo įrankiai, būtent, paprotinio idealo, žmonijos kultūros vystymo. Nuolankumas – atsidavimas kultūros vystymo veiklai. W. Jameso nuomone, tai savo valios palenkimas kito valiai. Apie nuolankumą jis kalba nagrinėdamas religinės patirties įvairovę. Jo nuomone, nuolankumas (paklusnumas) labai artiškai susijęs su religiniu nusiteikimu apskritai, su vidiniu susitaikymu, savęs palenkimu aukštesniųjų jėgų valdžiai. May'us nuolankumą laiko labai svarbiu žmonių tarpusavio santykiuose. Anot jo, mes visada esame kalti prieš kitus žmones, prieš sau artimus žmones (egzistencinė kaltė), kadangi nepajėgiame jų suprasti taip, kaip jie norėtų būti supracasti. Šis kaltės jausmas ir kaltės suvoki-

Rimantas Kočiūnas

Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Klinikinės ir socialinės psichologijos katedros vedėjas, Didlaukio 47, LT-2057 Vilnius
Tel./faks. 76 25 71, 76 18 90
El. paštas: kociunas@pub.osf.lt

mas padeda atleisti, būti nuolankesniems (May, 1958).

Apskritai psichologijoje nuolankumo sąvoka vartojama retai, nuolankumo fenomenas, kaip ir daugelis kitų žmogaus dvasios fenomenų, joje tradiciškai netyrinėjamas.

Apžvelgę nuolankumui teikiamų reikšmių įvairovę, besiremiami įvairiais žodynais bei žymių žmonių mintimis, mes išskyrėme tokias nuolankumo reikšmes:

- nusileidimas, paklusimas kitam (tai ir veiksmas, ir vidinis pasirengimas – nuolaidumas, paklusnumas);
- pagarba kam nors, pagarbos atidavimas;
- priklausomybės nuo kito pajutimas, pripažinimas;
- savęs palenkimas, pajungimas kam nors – žmogui, veiklai;
- nusižeminimas, vertinimas savęs kaip silpno, bejėgiško;
- savo menkumo, lyginant su idealu, pajutimas;
- nusileidimas, pasidavimas likimui;
- savo valios atsisakyimas.

Kaip matome, reikšmės įvairios ir nėra labai aiškios. Pagal šiuos apibūdinimus, nuolankumas paprastai turi savo objektą (nuolankumas prieš kažką) ir juo parodoma, kad kažkas kitas yra viršesnis.

Ypač svarbus **nuolankumas religijai**. Kaip rašo žymus rusų filosofas I. A. Iljinas, „niekam nuolankumas nėra toks reikšmingas, kaip religiniam patyrimui, kadangi būtent religijoje žmogus žino stovįs tiesiogiai prieš patį Dievą“ (Iljin, 1993, p. 383). Jo manymu, religinis patyrimas susitaikymo, nuolankumo, kaip prielaidos, reikalauja nuo pat pradžių, o tolesnėje religingumo raidoje nuolankumas tampa vis gilesnis, žmogus suvokia savo mažumą, nevertumą, jaučiasi prisilietęs prie tobulybės, beribiškumo (Iljin, 1993).

Religijos fenomenologijos pradininkas R. Otto (1932) kaip vieną iš religinio išgyvenimo komponentų išskiria absoliutaus vertinimo dieviškai esybei priskyrimą. Iš šio dievybės vertės išgyvenimo kyla baimingumas, savo menkumo pajautimas ir paklusimas dievybei, kuris tačiau nėra prievartinis, bet paklūstama dėl ypatingos šventosios vertės traukos.

Mūsų kultūrą grindžiančioje religijoje – **krikščionybėje** – nuolankumui teikiama ypatinga reikšmė. Bažnyčios tėvų jis iškeliamas kaip esminė tikinčiojo pozicija, kaip visų dorybių pagrindas. Krikščionims tobulo nuolankumo pavyzdys yra pats Jėzus Kristus – Jo visiškas paklusimas Tėvo valiai, visiškas sąvęs atsižadėjimas tarnaujant kitiems, nusizeminimas iki mirties ant kryžiaus.

Krikščionybė pateikia išsamų mokymą apie nuolankumą, jį apžvelgsime plačiau.

Krikščioniškos nuolankumo sampratos pagrindas yra sąvęs atsižadėjimas, mirtis. Nuolankumas apibrėžiamas kaip savo tikros padėties prieš Dievą pripažinimas – savo menkumo, trūkumų, nuodėmingumo, Dievo, kaip

viso gėrio Šaltinio ir visa ko Kūrėjo, – ir atsidavimas Dievo valiai.

Krikščioniškoje literatūroje išskiriamas nuolankumas Dievui, nuolankumas žmonėms, nuolankumas visai kūrinijai, nuolankumas sau pačiam (Lexikon..., 1994; Tanqueray, 1931).

Nuolankumas Dievui reiškiasi:

1) Dievo garbinimu (suvokiant savo menkumą ir nuodėmingumą garbinama dieviškos Esybės pilnatvė ir šventumas);

2) dėkingumu Dievui (Dievas – viso gėrio šaltinis);

3) priklausomybė nuo Dievo (iškyla nesugebėjimas daryti kažką gera iš sąvęs paties, yra meldžiama malonės, pagalbos savo bejėgiškumui).

4) paklusimu (nuolankumas yra Dievo valdžios pripažinimas ir prisiėmimas besąlygiškos pareigos Jam paklusti).

Nuolankumas žmonėms reiškia tiek vidinę poziciją aplinkinių atžvilgiu, tiek elgesį. Tai pagarba kitiems, pastebimos jų gerosios savybės, žmogus nekelia sąvęs aukščiau už jokią kitą žmogų. Dar giliau – tai noras, kad kiti laikytų mane nieko vertu ir elgtųsi su mani kaip su žemu, menku, kad nekreiptų dėmesio, nežinotų (Rodriguez, 1928; Liguori, 1937). „Pamėk gyventi nežinomas ir būti nieku laikomas“, – rašo Tomas Kempietis populiarioje krikščioniškoje knygelėje „Kristaus sekimas“ (Kempietis, 1994). Šalia šios vidinės nuostatos, nuolankumas apibūdinamas ir išoriniu elgesiu:

1) nuolankus žmogus priima visus pažeminimus sąvęs negindamas, ramiai;

2) nuolankumas apima paklusimą aukščiau esantiems asmenims. T. Kempietis: „Išmok paklusti, išmok nusilenkti prie kiekvieno ko-

jų, išmok išsižadėti savo valios ir neatsisakyk jokios priklausomybės“ (Kempietis, 1994, p. 162);

3) nuolankumas – tai dėmesingumas kitiems, mandagumas, išklausymas;

4) nuolankumas reiškiasi patarnavimu kitiems. Čia populiarus yra Evangelijos pavyzdys, kaip Kristus plovė kojas savo mokiniams per paskutinę vakarienę.

Nuolankumas kūriniui, aplinkai. Tai žvelgimas į visa kaip į Dievo kūrybą – Dievas yra tas, pagal kurio valią viskas vyksta.

Nuolankumas sau pačiam. Tai sąžiningumas prieš save, realistiškas savęs vertinimas. Pirmiausia tai savo silpnumo, ribotumo, trūkumų pripažinimas. Tai pasitikėjimas ne savimi, ne savo jėgomis, bet Dievo malone. Tai nesididžiavimas ir nesiekimas pagarbos. Tai buvimas „mažutėliu“, noras sau paskutinės vietos, pasitenkinimas ta padėtimi, kurioje esama (Lexikon..., 1994; Tanquerey, 1931; Li-guori, 1937; Kempietis, 1994).

Pasaulietišrame gyvenime nuolankumas nėra besąlygiška vertybė. Laikoma būtina ir siektina kiekvienam žmogui pačiam tvarkyti savo gyvenimą, elgesį ir būti už tai atsakingam. Vertybėmis laikoma nepriklausomumas, pasitikėjimas savimi, sugebėjimas apginti savo poziciją, sugebėjimas tenkinti savo poreikius. Rinkos ekonomikos ir konkurencijos sąlygos reikalauja siekti pranašumo, įrodyti savo privalumus, pranokti kitus, o ne atiduoti kitam pirmenybę. Tai suvokiama kaip socialinio, ekonominio įsivertinimo kelias. Visada, kur yra konkurencija, reikalingas savo pranašumo, vertingumo parodymas.

Tačiau kiekvienas žmogus daugiau ar mažiau susiduria ir su savo priklausomybe, su

privalėjimu paklusti aukštesniai už save valdžiai, galiai, kad ir kaip jam tai nepatiktų. Šis patyrimas yra neišvengiamas. Apie palenktą, pavergtą valią rašo filosofas egzistencialistas S. Kierkegaardas. Jam nuolankumas yra aiškus ir galutinis žinojimas, kad nuo jo matomos realybės jis niekur negali pabėgti ir į nieką negali apeliuoti. Tai jam reiškia privalėjimą priimti realybę ir susitaikyti su ja. Anot L. Šestovo, Kierkegardas susidūrė su Neišvengiamybe, su Būtinybe ir pasijuto visiškai bejėgis ją nugalėti. Neišvengiamybės valdžioje Kierkegardas jaučiasi nelaisvas, neturintis pasirinkimo. Jo teiginiuose L. Šestovas išvelgia liūdesį dėl šios nelaisvės, dėl negalėjimo pasirinkti savo kelio (pgl. Šestov, 1992).

Nuolankumas yra svarbiausias kiekvieno iš 12 „Anoniminių Alkoholikų“ sveikimo žingsnių principas. Kaip „Anoniminių Alkoholikų“ draugijos nariai mato nuolankumo kelią? Pripažinti, jog esi visiškai pralaimėjęs ir tik apvaizda tegali tave išgelbėti, žmogui yra labai sunku. „Visa žmogaus prigimtis sukyla vien nuo minties apie visišką bejėgiškumą“, – mano vienas AA draugijos steigėjas (Vienas..., 1992, p. 21). „Tik nuėję ilgą kelią, kuriame patyrėme nuolatinius pralaimėjimus, pažeminimus ir visišką pasitikėjimo savimi žlugimą, mes pradėjome suvokti nuolankumą kaip šį tą daugiau nei beviltišką nusižeminimą“ (ten pat, 1992, p. 72–73). Remdamiesi daugelio žmonių patirtimi, AA daro išvadą, kad nuolankumas veda į sustiprėjimą ir laisvę, yra ne tik skausmo ir nusivylimo būseną, bet gali teikti ir pasitenkinimą, vidinių jėgų, nešti ramybę.

Matome, kad nuolankumas gali būti tiek įvairiai suprantamas, tiek labai skirtingai patiriamas.

Savo darbe keliame klausimą, kaip jauni žmonės supranta ir išgyvena nuolankumą, kurią tai jiems turi subjektyvią reikšmę. Taip pat mėginame pažvelgti, kaip religingumas, religinė praktika veikia nuolankumo sampratą ir patyrimą.

Nuolankumo samprata mūsų tyrime nėra apibrėžiama, kadangi mums svarbu aprašyti reiškinį tokį, koks jis natūraliai reiškiasi sąmonėje kasdieniniame gyvenime. Kiekvieno tyrimo dalyvio klausta, ką jam reiškia būti nuolankiam, ir priimta jo nuolankumo samprata. Pokalbio metu gautas tekstas apie tiriamą fenomeną analizuotas remiantis fenomenologinės analizės metodu, taip pat taikytos vertinimo skalės su nuolankumu siejamiems jausmams įvertinti.

Mūsų darbo tikslai:

- apibrėžti, kaip jauni žmonės supranta ir patiria nuolankumą;
- palyginti tikinčių bei nereliginų jaunuolių nuolankumo sampratą, patyrimą bei nuolankumui priskiriamą reikšmę.

Tyrimo metodas

Tyrimui naudotas fenomenologinis metodas. Jis atsirado fenomenologinės filosofijos ir egzistencinės fenomenologinės psichologijos idėjų sankryžoje ir yra jaunas psichologijos metodas. Tyrime remtasi prielaidomis:

- sąmonė pasižymi esmėžiūra, t. y. sugeba pamatyti patiriamo fenomeno esmę;
- kiekvienas patyrimas turi ir unikalumo, ir subjektyvumo ar esmingumo.

Gautų duomenų negalima apibendrinti, tačiau, žinodami apie daugelio žmonių tam tikro fenomeno patyrimą, žinome apie šio fenomeno patyrimą apskritai (Giorgi, 1985).

Fenomenologinė analizė – tai aktyvus procesas, sąmonės srautą verčiantis į reikšmę ir formą turinčią žodinę išraišką. Tyrėjo darbas – sąmonę nukreipti norima linkme ir gautam turiniui suteikti aišką ir suprantamą žodinę išraišką, kuri atitiktų autentiškos patirties esmę ir būtų maksimaliai suprantama kitam, į analizę neįtrauktam asmeniui. Fenomenologinės procedūros tikslas – padėti patiriamam fenomenui atsiskleisti labiau, nei tai įvyksta tik patyrimo metu. Fenomenologinės analizės metu atliekami aiškūs, eidinė (gr. *eidōs* – prasmė) redukcija paremti žingsniai ir išlaidkomas procedūrų griežtumas, tačiau labai svarbi yra ir tyrėjo intuicija atskleidžiant esminius tiriamo fenomeno aspektus bei subjektyvią jų reikšmę (Giorgi, 1985).

Fenomenologinės analizės procedūra nėra griežtai apibrėžta. Autoriai, plėtojantys fenomenologinės analizės metodą psichologiniuose tyrimuose (Van-Kaam, A. Giorgi, W. Fischer, C. Fischer, F. J. Wertz, E. Keen), naudoja gan skirtingas tyrimo procedūras. Mes savo tyrimui naudojome A. Giorgi pasiūlytą teksto analizės procedūrą (Giorgi, 1985). Kaip pavyzdį čia pateiksime dalies teksto analizę.

Fenomenologinė teksto analizė

I žingsnis. **Tekstas perskaitomas ir susidaromas bendras teksto vaizdas.**

Pvz. – Ką tau reiškia būti nuolankia?

Tyrimo dalyvė K.

„Man susitaikymas. Iš kelių dalykų jis. Tu turi kažkokį įsivaizdavimą apie ateitį ir to neįvyksta arba įvyksta kažkas visai netikėto. Ky-la nepasitenkinimas, noras ant kitų lieti, pykti. Nepasitenkinimas situacija. Ir čia kaip do-

vana duodama, kad tu sustoji, apgalvoji tą situaciją ir susitaikai. Ir net pamatai, kad ji kažko tavęs išmoko. Tada didelė ramybė ateina, tvirtumas ir tikrumas.“*

– Ką tau reiškia susitaikymas?

„Susitaikymas? Ne aš esu viešpats. Gyvenimas, jo tėkmė daugiau už mane. Ta tėkmė protinga. Tai sustabdo nuo susierzinimo, pykčio. Tu visko nežinai. Palauk, pagalvok.“

II žingsnis. **Išskiriami prasminiai vienetai, atsižvelgiant į tiriamą fenomeną.** Jie išskiriami tyrėjo, atsižvelgiant į rūpimą fenomeną. Į prasminį vienetą patenka turinys, kurį galima išreikšti kitais žodžiais viena mintimi ar keliomis glaudžiai susijusiomis mintimis, apibūdinančiomis tiriamą fenomeną. Prasminiai vienetai perrašomi trečiuoju asmeniu.

Pavyzdžiui, P1. Jai tai reiškia susitaikymą, iš kelių dalykų. Ji turi kažkokį įsivaizdavimą apie ateitį, o tai neįvyksta arba įvyksta kažkas visai netikėta. Kyla nepasitenkinimas, noras ant kitų išlieti pyktį. Nepasitenkinimas situacija. Ir čia kaip dovana duodama, kad ji sustoja, apgalvoja tą situaciją ir susitaiko. Ir net pamato, kad situacija gali kažko išmokyti.

P2. Tada didelė ramybė ateina, tvirtumas ir tikrumas.

P3. Susitaikymas? Ne ji yra viešpats. Gyvenimas, jo tėkmė daugiau už ją. Ta tėkmė protinga. Tai sustabdo nuo susierzinimo, pykčio. Ji visko nežino. Palaukia, pagalvoja.

III žingsnis. **Subjektyvus pasisakymas perfrazuojamas į psichologinę kalbą, atsižvelgiant į tiriamą fenomeną.** Tai už subjektyvios išraiškos slypinčios prasmės atskleidimas. Perfrazavimas į psichologinę kalbą vyksta tyrėjui mėginant suprasti pateiktą turinį, jo reikšmę, atsirenkant variantą, kuris atrodo tinkamiau-

sias. Perfrazuojamas kiekvienas išskirtas prasminis vienetas. Remiamasi įžvalga, intuicija.

Pavyzdžiui, PR1. Nuolankumas jai pirmiausia reiškia susitaikymą – priėmimą be nepasitenkinimo ir net kaip gerą tokią situaciją, kuri neatitinka jos laukimų, norų ir iš pradžių sukelia pyktį. Susitaikymą ji laiko dovana ir sieja jį su emociniu atsitraukimu nuo situacijos, jos apgalvojimu.

PR2. Susitaikymą jai lydi ramybės, pasitikėjimo, užtikrintumo jausmai.

PR3. Susitaikymas jai tarsi gyvenimo vyksmo viršumo prieš save pripažinimas ir tikėjimas jo prasmingumu sau. Tai pakeičia jos jausminę reakciją į situaciją.

IV žingsnis. **Perfrazuoti prasminiai vienetai jungiami į nuoseklų tekstą.** Sudaromas galutinis tiriamo fenomeno apibrėžimas. Sudarant nuoseklų tekstą, jungiami tą pačią reikšmę turintys prasminiai vienetai, kiti sutraukiami, apibendrinama. Nuoseklus tekstas dar trumpiau nusakomas bendru fenomeno apibrėžimu taip, kad jame atsispindėtų visas tyrimo požiūriu esminis turinys. Sudarant nuoseklų tekstą bei tiriamo fenomeno apibrėžimą naudotasi tokia pagalbine schema:

- a) nuolankumo samprata,
- b) santykis į tai,
- c) su nuolankumu siejami jausmai.

Galutinis nuolankumo apibrėžimas (suformuluotas remiantis visu tekstu):

Tyrimo dalyvė K. Katalikė.

Tyrimo dalyvei K. nuolankumas yra vidinis procesas, kuriame ji patiria jos lūkesčių, įsivaizdavimų neatitikimą realybei, patiria savo bejėgiškumą pačiai tvarkyti gyvenimą ir pripažįsta priklausomybę nuo aukštesnės už save galios bei viso gyvenimo vyksmo prasmin-

* Citatos kalba netaisyta (red. past.).

gumą sau. Tai jai reiškia savo įsivaizdavimų, sampratos (pirmiausia apie save) atsisakymą, pilnesnį atsivėrimą tikrovei, atsivėrimą aukštesnės galios pasireiškimui jos gyvenime. Nuolankumas reiškia jai sugebėjimą priimti ryšį su Dievu, atsivėrimą Dievui ir priėmimą Jo valios, o tai ji laiko esmine, labai prasminga žmogiškos asmenybės dalimi. Buvimą nuolankia ji suvokia kaip savo pasirinkimą, bet duodamą jai aukštesnės jėgos, Dievo. Nuolankumo procesas veda ją į ramybės, pasitikėjimo, saugumo jausmą, pasitikėjimas Dievo valia leidžia jai priimti kiekvieną situaciją kaip gerą jai, be nepasitenkinimo.

Su nuolankumu siejamiems jausmams įvertinti buvo sudarytos **vertinimo skalės**. Vertinimui buvo pateikiami jausmai, kurie bandomajame tyrime surinktuose tekstuose apie nuolankumą buvo paminėti bent dviejų žmonių (iš viso 16 skalių). Skalėmis tyrimo dalyviai įvertino, kiek kiekvienas iš šių jausmų, pavyzdžiui, susitaikymas, silpnumas, pyktis ir kt., jiems siejasi su nuolankumu (skalės reikšmės nuo 0 (visiškai nesusijęs) iki 5 (labai stipriai susijęs)).

Tyrimo dalyvavo 16 jaunuolių nuo 21 iki 27 metų, 8 religingi (katalikai) ir 8 nereliginigi, vienodas skaičius merginų ir vaikinių kiekvienoje grupėje. Kiekvienas tyrimo dalyvis simboliškai pažymėtas raide.

Religingumo kriterijumi pasirinkome aktyvų dalyvavimą bažnyčios veikloje kaip išorinį aktyvaus religinio gyvenimo rodiklį.

Tyrimo dalyviai katalikai: K – Šventojo Rašto skaitymo grupės narė; S – Tikėjimo ir šviesos bendruomenės narė; J – ketina tapti vienuole; A – Tikėjimo ir šviesos bendruomenės narė; T – charizmatinio giedojimo gru-

pės narys; F – Šventojo Rašto skaitymo grupės narys; D – Tikybės katedros studentas; V – bažnyčios patarnautojas.

Nereliginigi jaunuoliai: L, M, O, Ė (merginos), U, B, G, M (vaikiniai).

Tekstas apie tiriamą fenomeną buvo gaunamas iš pokalbio, užduodant klausimus apie nuolankumą. Tekstas buvo užrašinėjamas kuo tiksliau pažodžiui. Taip gaunami pirminiai tekstai, kurie toliau analizuoti pagal anksčiau aprašytą procedūrą.

Atlikus teksto analizę, gautas galutinis fenomeno apibrėžimas buvo sutikrinamas su tyrimo dalyviais antrojo susitikimo metu. Tyrimo dalyviui nesutinkant su formuluotėmis ar norint papildyti, buvo užrašinėjami pataisymai. Jei tyrimo dalyvis nesutiko su esminiais apibrėžimo momentais, tuomet dar kartą buvo gilnamasi į jo nuolankumo patyrimą ir formuluojamas kitas jo nuolankumo apibrėžimas.

Su dalimi tyrimo dalyvių (11) antrasis susitikimas įvyko po metų. Tai leido įvertinti ir patyrimo pastovumą.

Jausmų įvertinimo skalės buvo pateikiamos antrojo susitikimo metu patikslinus tiriamo fenomeno apibrėžimą arba po pirmojo pokalbio.

Pateikiame visų tyrimo dalyvių galutinius nuolankumo fenomeno apibrėžimus.

Tyrimo dalyvė S. Katalikė.

1 apibrėžimas.

Tyrimo dalyvei S. nuolankumas reiškia vidinį susitaikymą su tuo, ką ji suvokia kaip negalimą pakeisti, kaip būtinybę. Tai paklusimas kitam žmogui situacijose, kur kitą suvokia esant aukščiau už save, savo nuomonės nereiškimas, kai tai numatoma neturėsiant

reikšmingos įtakos, neįėjimas nepasitenkinimo tuo, kas yra. Nuolankumas jai yra santykio su žmonėmis, su Dievu, su realybe charakteristika. Nuolankumą ji supranta kaip į kitų gerovę orientuotą elgesį, dėkingumą Dievui išreiškiantį elgesį.

Nuolankumą ji priima kaip vertybę, kurios prasmės ji iki galo nepajėgia suprasti. Ji reikalauja iš savęs nuolankumo. Buvimas nuolankia jai teikia ramybę, pasitenkinimą savimi. Sieja nuolankumą su vidiniu atsakomybės už tai, kas vyksta, nusiėmimu. Bet ji jaučiasi negalinti visiškai įgyvendinti nuolankumo, ypač nuolankumo Dievui.

2 apibrėžimas.

Dabar tyrimo dalyvė S. nesijaučia nuolanki ir nereikalauja iš savęs nuolankumo. Nors nuolankumas liko jai vertingu dalyku.

Priimti viską, kas vyksta, dabar jai reiškia išgyventi visus jausmus, kurie kyla, o ne nuslopinti juos. Kai išgyvena tuos jausmus, tuomet ji ir susitaiko – nebejaučia nepasitenkinimo. Taip pat dabar ji stengiasi suprasti, kodėl būtent jai taip įvyko. Nuolankumu ji laiko nekaltnimą – nei Dievo, nei savęs, nei kitų.

Mano, kad nuolankumas teikia jai pačiai naudą. Tai atsisakymas savo ambicijų konkrečioje situacijoje ir vidinis susitaikymas, vidinė ramybė.

Būdama nuolanki ji jaučia pasitenkinimą savimi. Jei ji slopina spontaniškai kylančius norus ir stengiasi būti nuolanki, jaučia susierzinimą. Kartais, jei nepavyksta išlaikyti nuolankumo bendraujant, ji kaltina save ir jaučia pyktį bendravimo partneriui.

Tyrimo dalyvė J. Katalikė.

Tyrimo dalyvei J. nuolankumas reiškia savo bejėgiškumo prieš gyvenimo vyksmą pri-

pažinimą, savo nuolatinės priklausomybės nuo Kito, ir tikėjimą tuo, kad visa, kas su ja vyksta, yra duodama jai gera jos Kūrėjo valia. Sieja nuolankumą su atsivėrimu Dievui ir laiko jį svarbiausia vertybe. Nuolankumo būseną sieja su praradimo patyrimu, savo bejėgiškumo išgyvenimu. Buvimas nuolankia reiškia jai viso gyvenimo vyksmo priėmimą su džiaugsmu.

Tyrimo dalyvė A. Katalikė.

Tyrimo dalyvei A. būti nuolankia reiškia paklusti aukštesnei už save tiesai, Dievo valiai ir laikytis jos, atsisakant savo norų, supratimo, priimti visą realybę kaip jai duotą ir kaip vertingą jai. Ji stengiasi pažinti Dievo valią per Šventąjį Raštą, bažnyčią. Bendraujant su žmonėmis būti nuolankia reiškia jai būti tiesa. Jei tiesą išsako kitas – priimti, jei mano pati esanti teisi, tuomet nuolankumas – išdrįsti išsakyti ir dėti pastangas perteikti ją. Nuolankumas nėra jai piršimas savo nuomonės per prievartą, tačiau tvirtas pozicijos laikymasis (jei laiko ją teisinga) ir ieškojimas būdų perteikti savo supratimą kitam. Nuolankumas taip pat reiškia jai tarnavimą, pagalbą kitiems, nesiekiant tuo parodyti save.

Nuolankumas reiškia jai ir žvelgimą į visą realybę, gyvenimo vyksmą kaip duotą jai Dievo valia ir vertingą jai bei priėmimą visko su vidine pusiausvyra ir dėkingumu. Tai priėmimas kiekvienos situacijos tokios, kokia ji yra, pasirengimas priimti neigiamą patyrimą. Nuolankumas yra jai savo silpnumo suvokimas ir pasitikėjimas Dievu.

Ji laiko nuolankumą labai reikalingą savo veikloje. Ypač kai ji susiduria su savo nesugebėjimu pakeisti esamą padėtį, kai žlunga jos planai, kai kyla baimė, kad savo

veikloje ji patirs pralaimėjimą, praras žmonių pagarbą.

Nuolankumo patyrimas jai susijęs su nusivylimo savimi ar aplinkiniais, pralaimėjimo, nesėkmės, baimės jausmais ir su vilties jausmu bei pasitikėjimu Dievu, susitaikymu su esama situacija. Viltį ji patiria stipriau nei nusivylimą.

Jai būna sunku būti nuolankiai, sunku atsisakyti siekimo parodyti savo sugebėjimus, jėgą. Pasielgusi nuolankiai ji patiria pasitenkinimą, džiaugsmą, ramybę.

Tyrimo dalyvis T. Katalikas.

Tyrimo dalyviui T. nuolankumas reiškia savojo Aš atsisakymą dėl kitų žmonių, dėl Dievo valios vykdymo. Tai kito priėmimas, nusileidimas kitam, nesiekimas iškelti savo pozicijos, atsisakymas savo planų, norų, neatitinkančių suvokiamos Dievo valios. Sieja nuolankumą su meile kitiems. Jis siekia išsiugdyti nuolankumą ir suvokia jį kaip būtiną dalyką einant jo pasirinktu gyvenimo keliu. Buvimą nuolankiu jis sieja su išsivadavimu iš dangelio bėdų ir nuodėmių, su vidine laisve.

Natūralią savo poziciją jis vertina kaip priešingą nuolankumui, ir tai kelia jam nepasitenkinimą savimi. Paprastai jis siekia pranašumo prieš kitus. Todėl buvimas nuolankiu reiškia jam pastovią intensyvią vidinę kovą, kuri jį alina, sekina. Nepaisant dedamų pastangų, jis pastoviai patiria, kad jam nepavyksta būti nuolankiu. Jis jaučiasi negalintis savęs pakeisti, ir tai kelia jam liūdesį, neviltį. Sugebėjimas kartais išlaikyti nuolankumą yra jam pasiekimas ir teikia džiaugsmo. Jis jaučiasi nepajėgus pats tapti nuolankiu ir tikisi čia Dievo pagalbos kaip stebuklo.

Tyrimo dalyvis F. Katalikas.

Tyrimo dalyviui F. nuolankumas reiškia mažumo būseną, atsigrėžimą į Dievą ir į kitus, meilę kitiems. Tai priėmimas viso gyvenimo vyksmo kaip sau prasmingo, be nepasitenkinimo. Į buvimą nuolankiu jis žvelgia kaip į Dievo duodamą malonę.

Nuolankumas yra labiausiai jo vertinamas ir siekiamas dalykas. Buvimą nuolankiu jis laiko tikėjimo paliudijimu. Sieja šios malonės gavimą su savo silpnumo išgyvenimu ir pagalbos į kitą kreipimusi.

Buvimą tikrai nuolankiu jis sieja su ramybės, meilės jausmais.

Siekimą savo pastangomis nusileisti kitam, nereikšti nepasitenkinimo jis laiko tik išoriniu nuolankumu. Tai jam reiškia savęs disciplinavimą, vidinį kentėjimą, įtampą.

Tyrimo dalyvis D. Katalikas.

1 apibrėžimas.

Tyrimo dalyviui D. nuolankumas reiškia paklusimą aukštesniu už jį laikomo žmogaus valiai, išorinį ir vidinį nusileidimą kitam, tarnavimą kitam. Jo santykis su nuolankumu prieštaringas: jo pasirinktoje aplinkoje ir gyvenimo kelyje nuolankumas yra pateikiamas kaip idaelas, tačiau jam pačiam nėra visiškai aiški nuolankumo prasmė, jis abejoja jo besąlygišku vertingumu. Vertimas būti nuolankiu sukelia jam pasipriešinimą ir pyktį. Geru jis laiko tik paklusimą tam, kas atitinka ir jo paties supratimą. Tuomet paklusti yra malonu, jis jaučiasi ramus. Mano, kad nuolankumas gali būti kaip tarnavimas kitam iš meilės, ir tai sieja su džiaugsmo, vidinės šviesos ir šilumos išgyvenimais.

2 apibrėžimas.

Dabar tyrimo dalyviui D. nuolankumas pirmiausia yra sugebėjimas visiškai nusikreipti į kitą, siekiant padėti jam, patarnauti. Tai jam yra vidinio noro daryti gera ir išorinių veiks-
mų dermė.

Jis jaučia norą padėti kitiems. Jaučia pasi-
tenkinimą visiškai nusikreipdamas į kitus, jau-
čiasi pripildytas ir manosi taip augantis.

Sieja nuolankumą su meile, kito asmens
priėmimu (nors gali atmesti konkrečius veiks-
mus). Mano, kad nuolankumui yra reikalinga
vidinė ramybė ir kartu nuolankumas veda
į ramybę. Mano, kad nuolankus žmogus nėra
veikiamas išorinių jo vertinimų.

Yra išlaikęs ir kunigų seminarijoje susifor-
mavusią nuolankumo sampratą. Nuolanku-
mas, kaip paklusimas, jam yra susijęs su nei-
giamais jausmais, kurie yra jam dar labai
stiprūs.

Tyrimo dalyvis V. Katalikas

Tyrimo dalyviui V. būti nuolankiu reiškia
paklusti, patarnauti kitam esant vidiniam no-
rui, o šis kyla iš pagarbos, simpatijos, meilės
kitam jausmų. Pirmiausia jam tai yra paklu-
simas, atsidavimas Dievui, taip pat patarna-
vimas žmonėms.

Save jis laiko pasirengusiu padėti. Vertina
buvimą nuolankiu.

Būdamas nuolankiu jis patiria džiaugsmą.
Sieja buvimą nuolankiu su kantrybe, kuri rei-
kalinga siekiant padėti, patarnauti.

Tyrimo dalyvė L. Nereliginga.

Tyrimo dalyvei L. nuolankumas reiškia at-
sisakymą to, kas jai svarbu, dėl kažko kito –
aplinkybių, kito žmogaus. Ji suvokia nuolan-
kumą kaip būdą prisiderinti prie socialinės
aplinkos ir sieja jį su savo pozicijos neturėji-

mu, susiliejimu su kitais. Buvimas nuolankia
jai reiškia savęs atsižadėjimą, savo asmeny-
bės savitumo praradimą. Tai emociškai išgy-
venama kaip pralaimėjimas, savęs pažeidimas.
Ji patiria nuolankumą kaip prievartą ir jau-
čia nepasitenkinimą, pyktį, norą priešintis,
jaučiasi nesuprasta ir neįvertinta. Ji vertina
nenuolankumą kaip asmenybės brandos po-
žymį ir siekia jo. Protu ji suvokia, kad ir nuo-
lankumas gali būti naudingas. Kai pati pasi-
renka nusileisti, neišgyvena to kaip savęs pa-
žeidimo.

Tyrimo dalyvė N. Nereliginga.

Tyrimo dalyvei N. nuolankumas reiškia at-
sižvelgimą į kitą žmogų, pagalbą jam. Tai pa-
stangos suprasti kitą, nusileidimas kitam.
Nuolankumą ji laiko savo gyvenimo būdu ir
priima tai kaip būtinybę. Ji stengiasi nusileis-
ti žmonėms, su kuriais yra artimai susijusi.
Nuolankumas jai yra būdas sugyventi su ki-
tais, susilaukti sau dėmesio, tačiau buvimas
nuolankia jai neteikia pasitenkinimo. Nere-
tai ji jaučia nuoskaudą ir pyktį dėl to, jaučiasi
nepatenkinta savimi. Siekdama sutarti su ki-
tais, ji neatsižada labai jai svarbių savo porei-
kių. Mano, kad situacijoje, kurioje savo po-
reikių patenkinimą reikia išsikovoti jėga, nuo-
lankumas yra neįmanomas.

Tyrimo dalyvė O. Nereliginga.

Tyrimo dalyvei O. nuolankumas reiškia iš-
orinį paklusimą kitam, pritarimą kito nuo-
monei. Buvimas nuolankiai jai visada yra sun-
kus, reikalauja savo norų, jausmų nuslopini-
mo. Nuolankumą ji suvokia kaip kitų laukia-
mą, vertinamą elgesį ir elgiasi nuolankiai si-
tuacijose, susijusiose su neigiamų padarinių
baime, kai objektyvią realybę suvokia kaip ne-
pakeičiamą, jos nuomonės neveikiamą. Ji nu-

sileidžia, kad apsaugotų save, išvengtų bevaisių konfliktų ar nesusipratimų. Laiko tai laikinu išoriniu nusileidimu. Kartais būna nuolanki norėdama padėti kitam. Dažniausiai nuolankus elgesys kelia jai nepasitenkinimą, susierzinimą, yra susijęs su suvokiama prievarta. Susierzinimą ji slopina viduje pasijuokdama iš žmogaus, kuriam turi paklusti, ir taip pastatydama jį žemiau už save. Pati apsisprendusi elgtis nuolankiai, ji jaučia pasitenkinimą, kad daro gera kitam.

Tyrimo dalyvė E. Nereligingas.

Tyrimo dalyvei E. nuolankumas reiškia paklusimą kito valiai, užgniaužiant savo pačios valią. Nuolankumą ji patiria kaip prievartą ir sieja su stipresnės valios primetimu. Ji siekia išvengti paklusimo patirties, tačiau visada paklūsta žmonėms, kuriuos suvokia kaip labai stiprius. Pakludama kitam ji jaučia stiprų nepasitenkinimą, pyktį, jaučiasi įskaudinta, kad yra laikoma menkesne.

Tyrimo dalyvis U. Nereligingas.

Tyrimo dalyviui U. nuolankumas reiškia sutikimą su kitais dėl visko, nesiekimą įgyvendinti savo valios. Kaip to priežastis jis mato siekimą įsiteikti kitiems arba savęs, savo nuomonės nuvertinimą. Buvimas nuolankiam, prioriteto kitam prieš save atidavimas, jam reiškia savigarbos, orumo praradimą, buvimą mažam, o tai jam labai emociškai sunkūs dalykai. Jis neigia turįs nuolankumo patyrimą ir nemato jokio tikslo, dėl kurio galėtų sutikti būti nuolankus.

Tyrimo dalyvis M. Nereligingas.

Tyrimo dalyviui M. būti nuolankiam reiškia nusileisti, paklusti kitam, nors kitas ir atrodo neteisus. Save jis laiko nenuolankiu ir stengiasi nuolankiu nebūti. Stengiasi apginti

savo nuomonę arba paklūsta tik išoriškai, viduje nesutikdamas. Dažniausiai jis nusileidžia šeimoje. Mano, kad nuostata nusileisti glūdi jame labai giliai ir sieja tai su vaikystės patyrimu. Jis nusileidžia siekdamas išvengti barių, bendravimo sunkumų. To nelaiko tikru nuolankumu, nes nusileidžia tik išoroškai.

Nurodymai, neatitinkantys jo nuomonės, automatiškai sukelia jam norą priešintis. Pakludamas darbinėse situacijose, jis jaučia nepasitenkinimą, pyktį, užgniaužia tai savyje. Nusileisdamas šeimoje, patiria neigiamus jausmus, bet priima tai kaip teisingą poziciją norint sugyventi.

Paklusimas, nusileidimas kitam jam reiškia pažeminimą, jis jaučiasi gniuždomas, nykstantis.

Kartais patiria norą paklusti žmogui, kurį jaučiasi įsimylėjęs.

Tyrimo dalyvis B. Nereligingas.

Tyrimo dalyviui B. nuolankumas yra asmeninio bendravimo ir santykio su realybe pozicija. Tai paklusimas kitam, išorinis kito nuomonės viršumo pripažinimas asmeniniuose santykiuose. Taip pat tai pripažinimas savo bejėgiškumo nulemti gyvenimo vyksmą, savo priklausomybės nuo aukštesnių jėgų, priėmimas visos realybės be vidinio pasipriešinimo.

Buvimas nuolankiam bendraujant reiškia jam nesugebėjimą įtvirtinti savo pozicijos, buvimą išnaudojamu, nors jis pripažįsta ir nuolankumo teikiamą naudą. Paklusimas kitam visada jam sukelia vidinį pasipriešinimą, bet jis jį užgniaužia dėl baimės prieštarauti sau svarbiems žmonėms. Buvimas nuolankiam bendraujant sukelia jam nepasitenkinimo savimi, kaltės, gėdos jausmus, sukelia pyktį sau ir nusileisti privertusiam žmogui.

Nuolankumą prieš gyvenimo vyksmą jis suvokia kaip teisingą ir siektiną nuostatą (nors galinčią tapti pavojinga). Šį nuolankumo patyrimą jis sieja su netekties išgyvenimais, su suvokimu, kad negali įgyvendinti savo norų. Nuolankumo pozicija neša jam ramybės, susitaikymo jausmus.

Tyrimo dalyvis G. Nereligingas.

1 apibrėžimas.

Tyrimo dalyviui G. nuolankumas reiškia nusileidimą kitiems, savo pozicijos atsisakymą bendraujant su kitais. Tai jis pirmiausia sieja su nesugebėjimu įtvirtinti savo pozicijas, baime susilaukti neigiamos kitų reakcijos.

Savęs laikymas nuolankiu jam neturi neigiamos prasmės ir reiškia nusileidimą kitiems. Nusileidimas nedaro įtakos jo emocinei būsenai, jei atsisakytas poreikis nėra jam itin svarbus, jei nusileidžia žmogui, kurio nelaiko pranašesniu už save. Tačiau dažnai nusileidimas reiškia jam pralaimėjimą, atsidūrimą žemiau už kitą, o tai sukelia nepasitenkinimą, apmaudo jausmą.

Negalėjimas veikti pagal savo supratimą mažina jo entuziazmą ar net sukelia vidinį priešinimąsi.

2 apibrėžimas.

Nuolankumas turi jam neigiamą prasmę. Nusileidimą pirmiausia jis išgyvena kaip pralaimėjimą. Kartais jis emociškai nereaguoja į nusileidimą ar priima kito poziciją kaip geresnę. Jaučia pareigą nusileisti tėvams. Būvimas nuolankiam jam reiškia laisvės netekimą.

Pirmiausia aptarsime tyrimo dalyvių nuolankumo sampratą, išskirdami jau anksčiau minėtus nuolankumo aspektus: nuolankumą Dievui, realybei, santykiuose su kitais žmonėmis ir su savimi. Pateiksime ištraukas iš

nuoseklių tyrimo dalyvių tekstų, iš galutinių apibrėžimų.

Nuolankumas Dievui

Iš apibrėžimų matome, kad visiems tikintiems tyrimo dalyviams „nuolankumas“ turi nuolankumo prieš Dievą reikšmę. Pagal šiuos duomenis išryškėja:

1. Nuolankumas kaip savo priklausomybės nuo Dievo pripažinimas:

Dalyvė S. Viską, ką ji patiria, suvokia kaip Dievo dovaną;

Dalyvė J. Nuolankumas – nuolat pripažinti savo nepajėgumą nieko padaryti be savo Kūrėjo, patikėti savo gyvenimą Jam;

2. Nuolankumas kaip paklusimas Dievui ir tarnavimas Jam:

Dalyvė A. Nuolankumas yra paklusimas tiesai. Stengtis pažinti ir besąlygiškai priimti Dievo valią, atsisakant savo interesų, supratimo;

Dalyvis V. Tai vidinis noras palenkti save Dievui;

3. Nuolankumas kaip pasitikėjimas Dievu:

Dalyvė A. Pripažįsta, kad Dievo valia yra aukščiau už jos valią ir teikia jai tai, kas yra iš tikrųjų gera. Būti nuolankiai reiškia jai priimti visą realybę kaip jai duotą ir vertingą;

4. Nuolankumas kaip atsivėrimas Dievui:

Dalyvė K. Nuolankumas reiškia jai atsivėrimą Dievui ir Jo valios priėmimą. Tai savo priklausomybės nuo mylinčio Kito pripažinimas ir išdrįsimas iki galo išgyventi viską, kas jai yra prasmingai duodama.

Nuolankumas realybei

Kartu su nuolankumu Dievui, eina nuolankumo realybei nuostata. Tai priėmimas viso gyvenimo vyksmo kaip prasmingo sau, kaip tikslingai Dievo duodamo.

Dalyvis F. Tai kiekvienos veiklos, darbo, kiekvieno žmogaus, su kuriuo susiduri, priėmimas su meile, kaip prasmingos savo gyvenimo dalies, be nepasitenkinimo, be naudingumo ir priimtino sau vertinimo.

Iš nereliginų jaunuolių tik B. kalba apie nuolankumą realybei. Išryškėja savo priklausomybės pripažinimas ir susitaikymas su tuo.

Dalyvis B. Nuolankumas jam reiškia susitaikymą su gyvenimo realybe. Tai viso gyvenimo vyksmo priėmimas be pasipriešinimo. Susitaikymas jam siejasi su savo bejėgiškumo nulemti savo ateitį pripažinimu, savo priklausomybės nuo aukštesnio vyksmo suvokimu. Tai pripažinimas, kad jis negali pakeisti realybės, o gali pakeisti tik savo santykį su ja. Jo manymu, tikėjimasis pakeisti gyvenimo vyksmą yra iliuzinis, ir nuolankumas šias iliuzijas sugriauna. Tokią poziciją jis laiko gera. Nuolankumo sampratą jis vertina kaip esančią religinio pobūdžio.

Kai kurie tyrimo dalyviai nuolankumą sieja su praradimo išgyvenimais, savo bejėgiškumo patyrimu, su suvokimu, kad negali kažko pakeisti. Tai atsisakymas aktyvios savo valios raiškos ir priėmimas realybės kaip sau prasmingos.

Nuolankumas santykiuose su kitais žmonėmis

Tikintys jaunuoliai nuolankumą supranta kaip vidinę poziciją kitų atžvilgiu. Nuolankumas jiems yra vidinis prioriteto kitam atidavimas. Galima išskirti tokius šios sampratos variantus:

- vidinis paklusimas kitam:

Dalyvė S. Nuolankumą ji supranta pirmiausia kaip vidinį veiksma. Tai paklusimas, nusileidimas kitam savo viduje;

- atsižvelgimas pirmiau į kito norus, o ne į savo;

Dalyvis D. Tai sugebėjimas pamiršti save ir visiškai nusikreipti į kitą, tarnavimas kitam iš meilės;

- kito žmogaus priėmimas;

Dalyvis F. Sieja nuolankumą su meile. Tai kiekvieno žmogaus, su kuriuo susiduri, priėmimas su meile.

Santykiuose su kitais žmonėmis nuolankumas reiškiasi ir kaip išorinis elgesys. Tikintieji tyrimo dalyviai nuolankumą supranta kaip:

- pagalbą, tarnavimą kitiems;

Dalyvė A. Tai pagalbos kitiems teikimas;

- paklusimą aukštesnėje padėtyje esantiems;

Dalyvė S. Nuolankumas jai pirmiausia reiškia paklusimą žmonėms, kurie turi aukštesnę už ją padėtį (ar privalomai gerbiami žmonės pav., mama). Tikrą nuolankumą ji supranta kaip lengvą, džiaugsmingą paklusimą.

- atsisakymą kurti ar išlaikyti gerą savįvaizdį prieš kitus, pažeminimų priėmimą klaidų pripažinimą;

Dalyvis F. Tai sugebėjimas nusileisti, kai es ižeidinėjamas, niekada pačiam nereikšti pyčio, nesileisti į konfliktus;

- sugebėjimą nusileisti kito nuomonei, nusileisti erdvę kitų interesams, norams;

Dalyvis T. Nekėlimas savo interesų aučiau kitų, atsisakymas siekimo įtvirtinti šią poziciją, apginti savo nuomonę, sugebėjimas nusileisti kitam;

- išsakymą to, kas suvokiama kaip ti pastangos ją apginti;

Dalyvė A. Ji mano, kad nuolankumas paklusimas tiesai ir jos laikymasis. Jeigu

no, kad ji yra teisi, ji stengiasi surasti būdus perteikti tai kitam;

- kito išklausimą pačiam mažai kalbant;

Dalyvė S. Tai savo nuomonės nereiškimas bendraujant, kai mano ją nebūsiant svarbia, reikalinga.

Matome, jog tyrime dalyvavusių tikinčių jaunuolių nuolankumo samprata yra labai panaši į religijos mokymą apie nuolankumą.

Daugumai nereliginų tyrimo dalyvių nuolankumas – tai išorinis pirmenybės kitam atidavimas. Tai atsisakymas išsakyti ar ginti savo poziciją, sutikimas su kito nuomone, o tai reiškia konkrečiu momentu atsisakyti savo norų, savo pozicijos ar interesų, paklūstant kito valiai. Tai prioriteto socialinėje sąveikoje atidavimas kitam.

Dalyvė O. Nuolankumą ji supranta kaip išorinį sutikimą su kito nuomone, neprieštaramą, paklusimą kitam, nors viduje išlaikant savo nuomonę. Ji neatsisako siekimo apginti savo poziciją.

Dalyvė Ė. Nuolankumą supranta kaip paklusnumą – tai nesipriešinimas, paklusimas kito valiai, užgniauzimas savo valios, atsisakymas konkrečioje situacijoje įgyvendinti savo norus.

Dalyvis G. Nusileidimas bendraujant, savo pozicijos neįtvirtinimas, savo nuomonės nereiškimas.

Kelios merginos kalba apie nuolankumą kaip pagalbą kitam.

Dalyvė N. Pagalbos kitam teikimas, kartu tačiau nepaminant ir savo interesų. Pagalbos kitam teikimu ji laiko pritarimą kito nuomonei, kompromisų ieškojimą, kito veiksmų akceptavimą.

Tikintys jaunuoliai kalba ir apie nuolankumą kaip santykį su savimi. Tai reiškia jiems:

- savo silpnumo, ribotumo, trūkumų, nuolankumo pripažinimą;

Dalyvis F. Nuolankumas – tai dvasios būseną, žmogus pripažįsta savo mažumą, sugeba būti mažas;

- sąžiningumą sau, realistišką savęs vertinimą;

Dalyvė K. Tai pripažinimas savo neišsames žinojimo, nesugebėjimo pačiai planuoti gyvenimą. Nuolankumas jai reiškia išsilaisvinimą iš realybės neatitinkančio savo įvaizdžio. Tai yra jai realesnis savęs ir savo padėties pasaulyje pamatymas, pilnesnis savęs priėmimas;

- pasitikėjimą ne savimi, savo jėgomis, bet Dievu;

Dalyvė A. Nuolankumas jai tarsi savo silpnumo suvokimas ir pasitikėjimas ne savo jėgomis, bet Dievu. Kai prašo Dievo pagalbos ir pasitiki Juo, sėkmę ji priima ne kaip savo nuopelną, bet kaip Dievo dovaną jai.

Visiems tyrimo dalyviams nuolankumo samprata įtraukia kažką savo atsisakymą.

Gerokai skiriasi tikinčių ir netikinčių jaunuolių nuolankumo vertinimas.

Religingi tyrimo dalyviai teigiamai vertina nuolankumą – kaip būtiną tikėjimo kelyje, kaip atsivėrimą Dievui, didesnę bendrystę su Juo leidžiančią poziciją.

Dalyvė K. Tai reiškia jai pilnesnį atsivėrimą tikrovei, atsivėrimą aukštesnės galios reiškimuisi jos gyvenime. Suvokia nuolankumą kaip būtinybę siekiant ryšio su Dievu.

Dalyvis F. Nuolankumas yra labiausiai jo vertinamas ir siekiamas dalykas. Būvimą nuolankiu jis laiko neatsiejamu nuo tikėjimo, tikėjimo paliudijimu.

Dalyvė S. Nuolankumą ji priima kaip vertybę, kurios prasmės ji pilnai nepajėgia su-

prasti. Ji reikalauja iš savęs nuolankumo, bet jaučiasi negalinti iki galo to įgyvendinti.

Dalyvis T. Jis siekia išsiugdyti nuolankumą ir suvokia jį kaip būtiną dalyką einant jo pasirinktu gyvenimo keliu. Buvimą nuolankiu jis sieja su išsivadavimu iš daugelio bėdų ir nuodėmių, su vidine laisve.

Nereligingiems jaunuoliams nuolankumas turi neigiamą prasmę. Tyrimo dalyvės suvokia jį kaip prievartą, kaip privalėjimą paklusti stipresnei jėgai.

Dalyvė O. Buvimas nuolankia jai reiškia kito žmogaus buvimą aukščiau jos. Ji nusileidžia, kad apsaugotų save, išvengtų bevaisių konfliktų ir nesusipratimų.

Dalyvė E. Nuolankumas jai reiškia stipresnės valios primetimą, prievartą jos atžvilgiu. Siekia išvengti paklusimo patirties, tačiau visada prisiverčia paklusti žmonėms, kuriuos suvokia kaip labai stiprius. Buvimas nuolankia reiškia jai jos buvimą žemiau už kitą.

Buvimas nuolankiems santykiuose nereligingiems vaikinams reiškia pralaimėjimą, svarbų praradimą, pažeminimą.

Dalyvis B. Nuolankumas bendraujant jam reiškia nesugebėjimą įtvirtinti savo pozicijos, pralaimėjimą, buvimą išnaudojamu. Nusileidžia sau svarbiems žmonėms, autoritetams.

Dalyvis U. Buvimas nuolankiam reiškia jam buvimą mažam, savigarbos, orumo praradimą.

Dalyvis M. Paklusimas, nusileidimas kitam reiškia jam pažeminimą. Nusileidimą dirbant, mokantis priimdavo kaip neišvengiamą. Dažniausiai jis nusileidžia šeimoje, kad išvengtų barnių, bendravimo sunkumų.

Nusileidžiama vardan gerų asmeninių santykių, prisitaikymo socialinėje aplinkoje. Nuolankumas vertinamas kaip būtinybė, prievartą paklusti, pralaimėjimas.

Su nuolankumu siejami jausmai

Nuolankumas tikintiems tyrimo dalyviams susijęs tiek su teigiamais, tiek su neigiamais jausmais (1 lent.).

Tyrimo dalyvė K. Nuolankumas jai yra susijęs su praradimu, su skausmu, bet taip pat reiškia išsilaisvinimą iš iliuzijų ir teikia pa-

1 lentelė. *Tikinčių tyrimo dalyvių su nuolankumu siejami jausmai*

Jausmas	Įvertinimų vidurkis	Merginų įvertinimų vidurkis	Vaikinų įvertinimų vidurkis
Ramybė	4,690	4,625	4,75
Pasitikėjimas	4,625	4,500	4,75
Meilė	4,560	4,125	5,00
Susitaikymas	4,250	4,250	4,25
Džiaugsmas	4,190	4,375	4,00
Nepasitenkinimas	2,188	1,875	2,50
Pralaimėjimas	2,060	1,625	2,50
Silpnumas	1,810	1,250	2,50
Vidinė įtampa	1,630	1,500	1,75

lengvėjimą. Nuolankumo procesas veda ją į ramybę, pasitikėjimą, saugumą.

Dalyvis F. Tapimą nuolankiu sieja su savo silpnumo išgyvenimu ir pagalbos į kitą kreipimusi. Buvimą tikrai nuolankiu jis sieja su ramybės, meilės jausmais. Siekimą savo pastangomis nusileisti kitam, nereikšti nepasitenkinimo jis laiko tik išoriniu nuolankumu. Tai jam reiškia savęs disciplinavimą, vidinį kentėjimą, įtampą dėl nepasitenkinimo jausmo slopinimo.

Tyrimo dalyvis D. Vidinį nuolankumą sieja su meilės kitam, ramybės, džiaugsmo, vidinės šviesos ir šilumos išgyvenimais.

Vidiniu nuolankumu tikintys jaunuoliai sieja jį su labai teigiamais išgyvenimais – ramybe, pasitikėjimu, meile, susitaikymu, džiaugsmu. Šie jausmai tikinčių tyrimo dalyvių buvo ir aukščiausiai įvertinti pagal vertinimo skales.

Jiems nuolankumas glaudžiai susijęs ir su neigiamais jausmais.

Jaunuoliai kalba apie neigiamus jausmus kaip išeities tašką, nuo kurio einama į nuolankumą. Tai nepasitenkinimas susidariusia situa-

cija, savo bejėgiškumo, silpnumo išgyvenimas, nepasitikėjimas savimi, praradimo patyrimas. Apie šiuos jausmus kalbantys tyrimo dalyviai išryškina būtent nuolankumo realybei aspektą. Kalbama ir apie vidinius konfliktus tarp natūraliai kylančių norų ir vidinio poreikio atsiskaidyti. Tai norai parodyti save, apginti savo poziciją, interesus, jausitis pranašesniai už kitą. Jaunuoliai kalba apie patiriamą susierzinimą, pyktį žmogui, santykis su kuriuo reikalauja nuolankumo, nepasitenkinimą savimi dėl nenuolankaus elgesio, vidinę įtampą, vidinę kovą.

Pagal vertinimo skales aukščiausius įvertinimus iš neigiamų jausmų gavo nepasitenkinimas, pralaimėjimas, silpnumas, vidinė įtampa. Vaikinams nuolankumas su šiais jausmais susijęs labiau nei merginoms.

Nereliginiai tyrimo dalyviai sieja nuolankumą su sunkiais išgyvenimais – vidine įtampa, pralaimėjimu, silpnumu, nepasitenkinimu, susierzinimu, susitaikymu, atsakomybės sumažėjimu. Šie jausmai nereliginų tyrimo dalyvių buvo aukštai įvertinti pagal vertinimo skales (2 lent.).

2 lentelė. *Nereliginų tyrimo dalyvių su nuolankumu siejami jausmai*

Jausmas	Įvertinimų vidurkis	Merginų įvertinimų vidurkis	Vaikinų įvertinimų vidurkis
Vidinė įtampa	4,38	4,50	4,25
Susitaikymas	4,25	4,50	4,00
Pralaimėjimas	3,88	3,50	4,25
Silpnumas	3,75	3,50	4,00
Atsakomybės sumažėjimas	3,63	3,00	4,25
Nepasitenkinimas	3,50	3,25	3,75
Susierzinimas	3,38	3,75	3,00

Jaunuoliai kalba apie pyktį, nuoskaudą dėl laikymo menkesniu, vidinį priešinimąsi, pažeminimo jausmą, jaučiasi nesuprasti, neįvertinti.

Dalyvė L. Išgyvena nuolankumą kaip pralaimėjimą, savęs pažeidimą. Jaučia nepasitenkinimą, pyktį, norą priešintis, jaučiasi nesuprasta, neįvertinta.

Dalyvis G. Jei nusileidimas susijęs su kito pranašumo prieš save išgyvenimu, jaučia nepasitenkinimą, apmaudą, jaučiasi pralaimėjęs.

Dalyvis B. Būdamas nuolankus santykiuose, jaučiasi pralaimėjęs, patiria nepasitenkinimo savimi, kaltės, gėdos jausmus, pyktį sau ir nusileisti privertusiam žmogui.

Tik viena dalyvė kalba apie nuolankumo teikiamus teigiamus jausmus – pasitenkinimą, kai siekia gero kitam.

Svarbu pažymėti, kad vaikinams nuolankumas su neigiamais, sunkiais išgyvenimais susijęs labiau nei merginoms.

Galutiniai nuolankumo fenomeno apibrėžimai

Religingiems tyrimo dalyviams nuolankumas yra pirmiausia santykio su Dievu charakteristika ir reiškia vidinę poziciją – savo pavaldumo pripažinimą, atsivėrimą Dievui, savo valios palenkimą Jo valiai. Tai paklusimas Dievui atsisakant savo supratimo, norų įgyvendinimo, kai suvokiama, kad tai neatitinka Jo valios. Dažnai nuolankumas reiškiasi ir santykiuose su žmonėmis, su realybe, su savimi. Tikintys tyrimo dalyviai vertina nuolankumą ir teikia jam daug reikšmės religiniame gyvenime. Sieja buvimą viduje nuolankiu su ramybės, pasitikėjimo, meilės, susitaikymo, džiaugsmo išgyvenimais. Reikalavimas sau būti nuo-

lankiu neretai jiems sukelia įtampą, nepasitenkinimą. Kartais nuolankumas išgyvenamas kaip pralaimėjimas, silpnumas.

Nereligingiems tyrimo dalyviams nuolankumas reiškia išorinį elgesį asmeniniuose santykiuose, kuriuo yra atiduodama pirmenybė kitam prieš save, atsisakant savo pozicijos išreiškimo ar apgynimo, savo norų, sumanymų išpildymo. Buvimas nuolankiems paprastai reiškia jiems pasidavimą aplinkos spaudimui, pralaimėjimą, atsidūrimą žemiau už kitą, tačiau nuolankumas priimamas kaip reikalingas ar net būtinas prisitaikant socialinėje aplinkoje, asmeniniuose santykiuose. Sieja nuolankumą su vidine įtampa, pralaimėjimo, silpnumo, nepasitenkinimo jausmais, taip pat su susitaikymu, atsakomybės sumažėjimu.

Kaip matyti, religingų ir nereligingų jaunuolių nuolankumo apibrėžimai yra labai skirtingi.

Bendras apibrėžimas

Nuolankumas šio tyrimo dalyviams reiškia atiduoti pirmenybę kažkam kitam (tai gali būti Dievas, kitas žmogus, gyvenimo vyksmas). Tai gali būti tik išorinis veiksmas ar (ir) vidinė pozicija ir reikalauti atsisakyti kažko savo – savo norų, pozicijos įgyvendinimo, savo sampratos. Nuolankumas siejamas su susitaikymu. Siejamas su silpnumo, pralaimėjimo, vidinės įtampos, nepasitenkinimo išgyvenimais, kurie tačiau patiriami labai skirtingu intensyvumu.

Nuolankumas kiekvienam jaunuoliui reiškia viršumo kažkam kitam prieš save atidavimą. Matome, kad nereligingiems jaunuoliams šis patyrimas yra sunkus, skaudinantis. Jie jaučia norą prieštarauti, išgyvena neigiamas emo-

cijas. Religinėms jaunuoliams nuolankumo pozicija taip pat yra susijusi su neigiamomis emocijomis. Tačiau jie teigiamai vertina vidinį nuolankumą – vidinio nusilenkimo ir mažumo poziciją. Jis teikia susitaikymą, ramybę, visos realybės priėmimą be nepasitenkinimo, be nuoskaudos. Mūsų tyrimo rezultatai rodo, kad pozicija ir patirtis, kuri nereliginėms jaunuoliams turi neigiamą prasmę ir turinį, tikintiems jaunuoliams tampa pozityviu ir siektinu dalyku, nors ir susijusiu su neigiamais išgyvenimais.

Matome, kad tikinčių tyrimo dalyvių nuolankumo samprata atitinka religinę sampratą. Nuolankumas jiems apima poziciją prieš Dievą, prieš realybę, santykiuose su žmonėmis ir santykiuose su savimi, kaip ir nurodoma krikščioniškoje literatūroje. Jie sieja nuolankumą su tikėjimu, vertina jį ir laiko svarbiu savo gyvenime, ypač religiniame. Nuo religinėje literatūroje pateikiamos nuolankumo sampratos mūsų tyrimo dalyvių samprata skiriasi tuo, jog neperimama kraštutinė nuolankumo, kaip nusizeminimo, išraiška.

Šie rezultatai liudija, kad priklausymas religinei tradicijai ir bažnyčios mokymo priėmimas yra labai svarbus tiek formuojant nuolankumo sampratą, tiek jai teikiamą subjektyvią reikšmę. Priėmus religinį mokymą gali būti iškeliamas vidinio nuolankumo reikalavimas.

Tikinčių jaunuolių nuolankumo samprata ir subjektyvi reikšmė gali formotis ir tiesio-

giai iš jų religinės patirties. Nuolankumas jiems nėra tik protu suvokiama ir priimama vertybė. Kalbama apie gyvą nuolankumo patyrimą, kurio teigiamas komponentas jiems yra žymiai ryškesnis už neigiamą.

Svarbu pažymėti, kad tikintys jaunuoliai dažnai kalba apie sunkius išgyvenimus kaip išeities tašką, nuo kurio einama į nuolankumą – tai savo silpnumo, bejėgiškumo išgyvenimas, praradimo, nesėkmės patyrimas ar jo baimė. Kalbėdami apie nuolankumą tai akcentuoja ir „Anoniminiai Alkoholikai“.

Taip pat ryšku, kad tikintys jaunuoliai, reikalaudami iš savęs nuolankumo, gana dažnai patiria neigiamas emocijas, nepasitenkinimą savimi. Sau intensyviai keliamas nuolankumo reikalavimas gali slėgti. Intensyviai keliamas išorinio nuolankumo reikalavimas dalyviui D. sąlygoja gan priešišką požiūrį į nuolankumą, abejojimą jo vertingumu. Šie rezultatai kalba apie tai, kad ir tikintiems jaunuoliams yra sunku nusilenkti kitam (ar Dievui, ar žmogui), sunku atsisakyti savo norų, savo supratimo. Tai gali būti išgyvenama kaip pralaimėjimas.

Nereliginėms tyrimo dalyviams nuolankumas vertingas tik kaip saugus būdas prisitaikyti socialinėje aplinkoje ir asmeniniuose santykiuose. Kai kurie iš šių tyrimo dalyvių kalba apie nuolankumą kaip pagalbą kitam ir kito supratimą. Nuolankumo patyrimas beveik visiems yra sunkus.

Literatūra

1. Giorgi A. Sketch of Psychological Phenomenological Method // Phenomenology and Psychological Research. Pittsburg: Duquesne University Press, 1958. P. 8–22.

2. Kempietis T. Kristaus sekimas. Ardor, 1994.

3. Lexikon für Theologie und Kirche. Freiburg i.Br.: Herder Verlag, III Band, 1994.